

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ป.๖

ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม
และการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐)
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

นางสาววิริยะ บุญยนิวาสน์
นางสุพน ทิมอ่ำ
นางสาวเยาวลักษณ์ อักษร
ผศ. ดร.ณัฐพร ยวงเงิน

ผู้ตรวจ

นายไชยนันท์ ปัญญาศิริ
นายวัลลภ เลิศศรี
นางนัฐรส พัฒนารมย์
นายมนเอนธรรม ทองมหา
นายปรัชญา ปิ่นมณี

บรรณาธิการ

นายสมเกียรติ ภูระหงษ์

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ
ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๓
พิมพ์ครั้งที่ ๑
จำนวนพิมพ์ ๔๐,๐๐๐ เล่ม
ISBN : 978-616-203-950-8
รหัสสินค้า ๑๖๑๓๐๓๐

AKS **อักษร**
www.aksorn.com

จัดพิมพ์และจำหน่ายทั่วประเทศโดย
บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจก. จำกัด
142 ถนนตะนาว เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
โทร./แฟกซ์ 0 2622 2999 (อัตโนมัติ 20 คู่สาย)
เว็บไซต์: **บริษัท ไทยรับเล้า จำกัด** โทร. 0 2903 9101-6

คำนำ

ด้วยทางกระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการปรับปรุงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เฉพาะสาระภูมิศาสตร์ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของคนในชาติให้มีความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ยกย่องคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ และมาตรฐานระดับสากล สอดคล้องกับโลกในศตวรรษที่ ๒๑ ผู้เรียนมีศักยภาพในการแข่งขัน และการดำรงชีวิตอย่างสร้างสรรค์ในประชาคมโลก ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าทีพลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เล่มนี้ จัดทำขึ้นโดยมีการปรับปรุงสาระภูมิศาสตร์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวออกไป สามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง และมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งแต่ละเรื่องจะให้ทั้งองค์ความรู้ตามสาระการเรียนรู้ ปูพื้นฐานและช่วยพัฒนาความสามารถทางภูมิศาสตร์ ทักษะทางภูมิศาสตร์ และกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรู้เรื่องภูมิศาสตร์ (Geo-Literacy) ตลอดจนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมีทักษะในศตวรรษที่ ๒๑

นอกจากนี้ ทางคณะผู้จัดทำยังได้มีการปรับปรุงสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ภายในเล่มให้มีข้อมูลที่ทันสมัย สอดคล้องตามกรอบของหลักสูตรทุกประการ ส่งเสริมกระบวนการคิด การสืบเสาะหาความรู้ การแก้ปัญหา ความสามารถในการสื่อสาร การตัดสินใจ การนำไปใช้ในชีวิต รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาดตนเองอยู่เสมอ และรู้จักการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

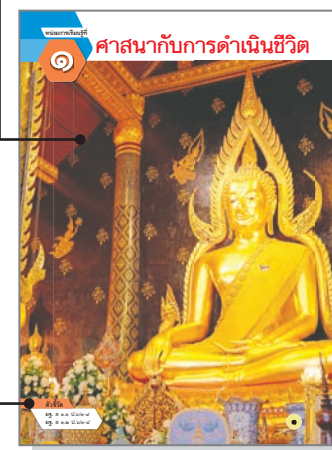
คณะผู้จัดทำจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนสังคมศึกษาฯ ป.๖ เล่มนี้ จะเป็นสื่อการเรียนการสอนที่อำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนให้สัมฤทธิ์ผลตามที่หลักสูตรได้กำหนดเป้าหมายไว้

คณะผู้จัดทำ

คำชี้แจงในการใช้สื่อ

ภาพหน้าหน่วยการเรียนรู้
ช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน

มาตรฐานตัวชี้วัด
ระบุตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

แนวคิดสำคัญ
แก่นความรู้ที่เป็นความเข้าใจจนติดตัวผู้เรียน

คำถามสำคัญ
กระตุ้นให้คิดเกี่ยวกับสาระสำคัญของเรื่องที่เรียนได้อย่างมีระบบ

เนื้อหา

ครบตามหลักสูตรแกนกลางฯ '๕๑ และตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) นำเสนอโดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เหมาะสมกับการเรียนการสอน

รู้เรื่องภูมิศาสตร์

กิจกรรมเพื่อฝึกฝนทักษะ กระบวนการ และความสามารถทางภูมิศาสตร์ ตามแนว Geo-Literacy ผ่านการทำกิจกรรมแบบ Active Learning ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

ภาพประกอบเนื้อหา
ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

ศาสนากับการดำเนินชีวิต

บทที่ ๑	พระพุทธศาสนา	๑
บทที่ ๒	หลักธรรมนำความสุข	๒
บทที่ ๓	เรียนรู้สิ่งที่ดี	๙
บทที่ ๔	ศาสนิกชนที่ดีและศาสนพิธีที่น่ารู้	๓๔
		๔๙

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

หน้าที่ของพลเมืองดี

บทที่ ๑	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน	๖๙
บทที่ ๒	กิจกรรมประชาธิปไตย	๗๐
บทที่ ๓	รู้เท่าทันข้อมูล ข่าวสาร และเหตุการณ์	๘๕
บทที่ ๔	วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง	๑๐๐
		๑๐๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

เรียนรู้เรื่องเศรษฐศาสตร์

บทที่ ๑	ผู้ผลิตที่มีความรับผิดชอบและผู้บริโภคที่รู้เท่าทัน	๑๒๕
บทที่ ๒	ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ	๑๒๖
		๑๔๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

ภูมิศาสตร์น่ารู้

บทที่ ๑	เรียนรู้ประเทศไทย	๑๖๔
บทที่ ๒	ภัยพิบัติในประเทศไทย	๑๖๕
บทที่ ๓	มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม	๒๐๕
		๒๒๒

บรรณานุกรม

๒๓๖

ศาสนากับการดำเนินชีวิต

๑ ความสำคัญ ของพระพุทธศาสนา

คนไทยกับพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมานาน คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญต่อคนไทยและชาติไทย ดังนี้

๑. พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

จากการที่คนไทยนับถือพระพุทธศาสนามาเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยได้รับการผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมต่าง ๆ กิจกรรมทางสังคม จะมีหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย อีกทั้งลักษณะนิสัยของ

▲ การนิมนต์พระสงฆ์มาในพิธีทำบุญต่าง ๆ เป็นการสะท้อนถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้อย่างหนึ่ง

คนไทย เช่น การมีความเมตตากรุณา ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ล้วนได้รับการหล่อหลอมมาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ นับเป็นเอกลักษณ์ที่ทำให้คนต่างชาติรู้จักและประทับใจประเทศไทย

แนวคิดสำคัญ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ส่งผลทำให้วิถีการดำเนินชีวิตมีความสอดคล้องและเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาหลายด้าน จึงกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ

การศึกษาพุทธประวัติซึ่งเป็นประวัติของศาสดาของพระพุทธศาสนา จะช่วยให้พุทธศาสนิกชนเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและยึดมั่นในการทำความดี

พระพุทธศาสนา

มีความสำคัญต่อเราอย่างไร

๒. พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานและมรดกทางวัฒนธรรมไทย

จากการที่คนไทยมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนามีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนไทยจนกลายเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมไทยในด้านต่าง ๆ เช่น

๑ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม

ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องและสะท้อนความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา เช่น การก่อสร้างวัดวาอารามที่มีความงดงาม การปั้นพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ภาพวาดเรื่องราวที่แสดงพุทธประวัติและอดีตชาติของพระพุทธเจ้า

▲ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรวิหาร เป็นสถาปัตยกรรมไทยที่มีความวิจิตรงดงาม สร้างขึ้นด้วยแรงศรัทธาของชาวพุทธ

๒ ประเพณี

ประเพณีไทย เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเข้าพรรษา ซึ่งในประเพณีเหล่านี้จะมีพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ในวันสงกรานต์จะมีการทำบุญตักบาตร สรงน้ำพระพุทธรูป

◀ การสรงน้ำพระในประเพณีสงกรานต์

๓ ภาษาและวรรณคดี

วรรณคดีบางเรื่องมีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น มหาเวสสันดรชาดก พระมหาชนก เป็นเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า ไตรภูมิพระร่วง เป็นหนังสือสอนศีลธรรม บาปบุญคุณโทษ

พระมหาชนกเป็นเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า ที่เน้นสอนให้มีความเพียรพยายาม ▶

๓. พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจ

พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการอบรมสั่งสอนจริยธรรมของคนในสังคม เป็นบ่อเกิดของศิลปวิทยาการต่าง ๆ และเป็นสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมในเทศกาลสำคัญ มีพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่หลักธรรมให้ประชาชนได้รับทราบและนำไปเป็นหลักปฏิบัติ ดังนั้น พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนให้ดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและมีความสุข

▲ ชาวพุทธจะไปทำบุญและร่วมกันประกอบพิธีกรรมในเทศกาลสำคัญต่าง ๆ ที่วัด

๔. พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย

การพัฒนาชาติไทยต้องอาศัยการพัฒนาทางด้านจิตใจควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านวัตถุ ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาช่วยให้การพัฒนาชาติไทยเป็นไปในทางที่ถูกต้อง เหมาะสม เช่น พระพุทธศาสนามีหลักธรรมโอวาท ๓ ที่สอนให้ละเว้นความชั่ว ทำความดี และทำจิตใจให้ผ่องใสบริสุทธิ์ เมื่อชาวพุทธปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ จะส่งผลให้เป็นคนดีมีศีลธรรม เมื่อเป็นคนดีก็จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ปฏิบัติตนในทางที่ดี เพื่อพัฒนาสังคมและพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

๒ พุทธประวัติ

ในชั้นนี้นักเรียนจะได้ศึกษาพุทธประวัติ ซึ่งมีรายละเอียดเพิ่มเติมจากที่ได้เคยศึกษาในชั้นอื่น ๆ ดังนี้

๑ ทรงปลงพระชนมายุสังขาร

นับจากที่พระสิทธัตถะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า พระองค์ได้เสด็จสั่งสอนประชาชนตามแคว้นต่าง ๆ เป็นเวลา ๔๕ ปี ทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่ออกไปอย่างกว้างขวาง ในพรรษาที่ ๔๕ พระองค์ทรงประชวรหนัก ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ทรงปลงพระชนมายุสังขารว่า พระองค์จะปรินิพพานในอีก ๓ เดือนข้างหน้า

๒ ปัจฉิมสาวก

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงปลงพระชนมายุสังขารแล้ว ได้เสด็จจาริกสั่งสอนประชาชนไปจนถึงสาละวันทธานแห่งมัลลกะชัตริย์ ซึ่งตั้งอยู่ที่เมืองกุสินารา เมื่อสุภัททปริพาชกได้ทราบข่าว จึงรีบเดินทางไปเพื่อเข้าเฝ้าทูลถามความสงสัย พระพุทธเจ้าได้ตรัสตอบข้อสงสัยนั้นแล้ว สุภัททะเกิดความเลื่อมใสจึงทูลขออุปสมบท ภายหลังจากอุปสมบทแล้ว พระสุภัททะได้ปฏิบัติธรรมด้วยความเพียรพยายามจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ในคืนวันนั้น สุภัททะจึงนับเป็นปัจฉิมสาวกที่สำเร็จเป็นพระอรหันต์ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน

๓ ปรินิพพาน

ขณะใกล้จะปรินิพพาน พระพุทธเจ้าได้ตรัสเตือนเหล่าภิกษุที่เฝ้าแวดล้อมดูพระอาการประชวรของพระองค์ ถือน้ำพระอาการประชวรของพระองค์ ถือน้ำเป็นปัจฉิมโอวาท และหลังจากนั้นในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๑ ปี พระพุทธเจ้าจึงเสด็จดับขันธปรินิพพาน ขณะพระชนมายุได้ ๘๐ พรรษา

“ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เราขอเตือนพวกเธอว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา พวกเธอจงยังประโยชน์ตน และประโยชน์ผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด”

๔ การถวายพระเพลิง

เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว มัลลกะชัตริย์และพระเถระผู้ใหญ่ซึ่งจะมีพระอนุรุทธะและพระอานนท์ร่วมกันประกอบพิธีถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ โดยจัดพิธีขึ้นที่มกุฏพันธนเจดีย์ กรุงกุสินารา ในวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ ซึ่งชาวพุทธเรียกว่า “วันอัฐมีบูชา”

๕ การแจกพระบรมสารีริกธาตุ

เนื่องจากความเคารพที่มีในพระบรมศาสดา เจ้าผู้ครองนครทั้งหลายจึงได้ส่งทูตานุทูตมาขอส่วนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ แล้วนำไปบรรจุสถูปเพื่อสักการบูชาที่บ้านเมืองของตน

๖ สังเวชนียสถาน

สังเวชนียสถาน หมายถึง สถานที่ที่ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความระลึกถึงพระพุทธเจ้า มี ๔ แห่ง ดังนี้

● **สถานที่ประสูติ** อยู่ที่ลุมพินีวัน ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ กับกรุงเทวทหะ แคว้นโกลิยะ ปัจจุบันเรียกว่า “รุมมินเด” ประเทศเนปาล

● **สถานที่ตรัสรู้** อยู่ที่อุรุเวลาเสนานิคม ในกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ปัจจุบันเรียกว่า “พุทธคยา” ตั้งอยู่ที่รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย

● **สถานที่แสดงปฐมเทศนา** อยู่ที่อิสปตมฤคทายวัน กรุงพาราณสี แคว้นกาสี ปัจจุบันเรียกว่า “สารนาถ” ประเทศอินเดีย

● **สถานที่ปรินิพพาน** อยู่ที่สาละวันทธาน ในกรุงกุสินารา แคว้นมัลละ ปัจจุบันเรียกว่า “กาเชีย” ประเทศอินเดีย

กิจกรรม พัฒนาการเรียนรู้

กิจกรรมพัฒนาการคิด

๑. สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับคนไทยและชาติไทย จากนั้นบันทึกข้อมูลด้วยสำนวนของตนเอง แล้วออกมานำเสนอผลงานหน้าชั้น
๒. สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับพุทธประวัติตอนต่าง ๆ ในบทเรียน แล้ววาดภาพตามจินตนาการลงในสมุด โดยเขียนคำอธิบายประกอบ จากนั้นออกมานำเสนอผลงานหน้าชั้น

อภิปรายชวนคิด

ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและตอบคำถามที่กำหนดให้

- พระพุทธศาสนามีความสำคัญในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทย เพราะเหตุใด
- นักเรียนจะมีวิธีการอย่างไร เพื่อให้เอกลักษณ์ของชาติไทยทางด้านพระพุทธศาสนาคงอยู่คู่ประเทศไทยสืบไป
- เพราะเหตุใด จึงมีคำกล่าวว่า “พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานและมรดกทางวัฒนธรรมไทย”
- พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของเราอย่างไร
- ข้อคิดที่ได้จากปัจฉิมโอวาทของพระพุทธเจ้าคืออะไร และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างไร